

DRAGEHODELOKALITETER MED BEHOV FOR SKJØTSEL – 2019

TILTAK FOR TRUA ARTER

31. OKTOBER. 2019

PLANTER
I VÅTMARK

MENNESKET
I VÅTMARK

INSEKTER
I VÅTMARK

FUGLER
I VÅTMARK

FISK
I VÅTMARK

DYR
I VÅTMARK

DYR
I VÅTMARK

RAPPORT 2019:6

Utførende institusjon:

Dokkadeltaet Våtmarkssenter AS

Prosjektansvarlig:

Anne-Sofie B. Strømme

Prosjektmedarbeider:

Lea Hoch
Andrea Rishatt

Oppdragsgiver:

Fylkesmannen i Innlandet

Kontaktperson:

Victoria Marie Kristiansen

Referanse:

2019, Strømme A.S., m.fl. Dragehodelokaliteter med behov for skjøtsel-2019. Dokkadeltaet Våtmarkssenter. Rapport 2019-6.

Sammendrag:

I 2017 ble det gjennomført naturtypekartlegging i Ringsaker, hvor det ble gjort funn av to gamle slåttemarkar på gården By i Brumunddal med betydelig mengde Dragehode (*Dracocephalum ruysciana*) som var i ferd med å gro igjen. På bakgrunn av denne kartleggingen ble det startet opp skjøtsel på disse to spesielt viktige lokalitetene i 2018, og skjøtselen ble videreført i 2019. Antall individ av dragehode har økt betydelig fra 2017, som understreker at skjøtselen har vært meget effektiv og vellykket. Det er nærliggende å tro også andre kalkkrevende arter vil øke eller holde seg på et stabilt nivå etter årlig skjøtsel. Denne rapporten gir en oversikt over tiltakene som har blitt utført i løpet av 2019 og forslag til tiltak som videreføres i 2020.

Emneord:

Dragehode, *Dracocephalum ruysciana*, skjøtsel, Hedmark, Ringsaker, Brumunddal

INNHold

Innledning	4
Kort om lokalitetene	4
Trusselbilde	5
Gjennomførte tiltak i 2019	6
Lokalitet 1:.....	6
Lokalitet 2:.....	7
Videre arbeid:	11
Kilder:	12

Foto: Anne-Sofie B. Strømme, 2017

Innledning

Dokkadeltaet Våtmarkssenter AS arbeider med kartlegging av naturmangfold med hovedvekt på viktige arter og naturtyper, skjøtsel og naturrestaurering. De siste årene har vi vært aktive i skjøtsel, særlig i tilknytning til viktige naturtyper, truede arter og verneområder. I 2017 ble det gjennomført naturtypekartlegging i Ringsaker, hvor det ble gjort funn av to gamle slåttemarkar med betydelig mengde Dragehode (*Dracocephalum ruyschiana*) som var i ferd med å gro helt igjen. Disse lokalitetene hadde svært dårlig hevd på kartleggingstidspunktet og det var behov for skjøtsel snarest for å ivareta de viktige dragehodelokalitetene. Skjøtsel ble startet opp i 2018 og videreført i 2019.

Dragehode er kategorisert som sårbar (VU) i den Norsk rødliste for arter 2015 (Henriksen & Hilmo, 2015), og regnes som prioritert art jamfør naturmangfoldloven av 2009. Arten er flerårig med greinete røtter som danner mange overflateskudd hvert år. Arten tilhører leppeblomstfamilien og har en karakteristisk og vakker blomst. Dragehode blomstrer i juni, og blomstrer i omtrent tre uker. Arten vokser på berg, i ur og på åpen, grunnlendt, veldrenert jord med mye kalk. Arten er lyskrevende, og avhengig av hevd for ikke å bli utkonkurrert. Trusselfaktorer for dragehode er oppdyrking, gjødsling, sprøyting, nedbygging, utskygging og fremmede arter. På grunn av bestandsnedgang i forbindelse med tap av habitat er dragehode oppført på rødlista, den er også regnet som norsk ansvarsart på bakgrunn av Bern-konvensjonen.

For å sikre livskraftige populasjoner av dragehode i fremtiden er det viktig at gamle beitemarker og kantsoner, samt utkanter av berg og rasmark får fornyet hevd. Det bør ryddes lauvoppslag og rosekratt, og ryddingen bør følges opp med slått, beite eller brenning om våren eller høsten. Oppfølgingstiltakene er svært viktige, da kapping stimulerer dannelse av rotskudd og stubbeskudd. I tillegg vil gjødslingseffekten av rydding, der nedbryting av smårøtter og plantemateriale fører til økt næringstilførsel, noe som blant annet bedrer forholdene for bringebær (*Rubus idaeus*), som er en stor trussel for dragehode (Larsen, m. fl. 2013).

Våtmarkssenter har siden 2013 arbeidet med utvalgte "forsøkslokaliteter" med dragehode i Oppland. Vi har i løpet av de foregående år fått mye kunnskap om skjøtsel av arten. Våtmarkssenteret er også tilknyttet fagmiljøer som driver forskning og undersøkelser i forhold til dragehode og skjøtsel rundt dragehode, og bidrar med å utveksle erfaringer (bl.a. NIBIO).

Kort om lokalitetene

Gården By, Flesakervegen 12 i Brumunddal, er en stor gård i Ringsaker kommune. I området rundt er det svært kalkrikt, og kombinasjonen med grunnlendt kulturpåvirket mark gir det en svært artsrik naturtype.

Det er nå to lokaliteter igjen med dragehode på gården By (figur 1). Lokalitetene har tidligere vært benyttet som slåttemark, og inneholder fortsatt mange arter knyttet til denne naturtypen. Begge lokalitetene er svært viktige dragehodeforekomster, og det ene området (lokalitet 2) hadde i 2017 rundt 500 skudd og blomster av dragehode (se figur 2 og 5). Begge lokalitetene har lett tilgjengelig adkomst og en positiv grunneier.

Trusselbilde

Hovedtrusselen til dragehode på de utvalgte lokalitetene er gjengroing og fremmede arter. I følge grunneier har det tidligere vært mye dragehode rundt gården, men det er nå sentrert til disse to gjenværende lokalitetene, trolig grunnet gjengroing som følge av opphør i skjøtsel. Grunneier har selv ikke tid til å skjøtte lokalitetene, men har vært svært positiv til de gjennomførte tiltakene i 2018 og 2019.

Figur 1. Dragehodelokalitetene ved Flesakervegen 12, Brumunddal hvor det ble gjennomført skjøtsel i 2018 og 2019.

Figur 2. Lokalitet 2 fra naturtypekartlegging i 2017. Midt i flotteste blomstringstid.
Foto: Anne-Sofie B. Strømme, 2017

Gjennomførte tiltak i 2019

Lokalitet 1:

Ved denne lokaliteten ble det gjennomført skjøtsel en gang i løpet av sesongen, sen høstslått. Etter befaring med fagperson fra Våtmarkssenteret, Geir Høitomt i 2017, ble det anbefalt å gjennomføre kun lett høstslått etter at dragehode var avblomstret på denne lokaliteten.

I midten av september ble det utført lett slått med ryddesag påmontert trekantblad. Plantemateriale raket sammen og fjernet fra lokaliteten for å hindre gjødslingseffekt. I tillegg ble det fjernet en del yngre lauvtrær på venstre side for å gjøre lokaliteten mer lysåpent. Flere av disse trærne er fremmede arter, og det bør fortsettes med aktiv bekjempelse av disse, både for å holde det lysåpent og for at de ikke skal spre seg. Ved sen slått ligger det svært godt til rette for neste års blomstring for både dragehode og andre lys- og kalkkrevende arter forbundet til denne naturtypen.

Det ble registrert rundt 50 skudd av dragehode på denne lokaliteten. Våtmarkssenteret håper at dette antallet vil øke noe til neste år, spesielt siden vi fikk gjøre lokaliteten mer lysåpent i år.

Figur 3. Lokalitet 1 før slått. Mye høyt voksende gress som skygger ut dragehode Foto: Lea Hoch, 2019.

Figur 4. Lokalitet 1 etter sen høstslått. Etter årets skjøtsel ligger det svært godt til rette for neste års blomstring for både dragehode og andre lys- og kalkrevende arter forbundet til denne naturtypen. Foto: Lea Hoch, 2019.

Lokalitet 2:

Ved denne lokaliteten ble det også gjennomført skjøtsel en gang i løpet av sesongen, sen høstslått. I midten av september ble det utført lett slått og krattrydding med ryddesag påmontert trekantblad. Plantemateriale raket sammen og fjernet fra lokaliteten for å hindre gjødslingseffekt. Plantemateriale ble også i år lagt mellom lokaliteten og oppdyrket mark, for å fungere som en buffer som skal redusere spredning av kratt opp mot lokaliteten.

Det ble fjernet en god del skudd av rosekratt som hadde kommet etter forrige skjøtsel. Det ble observert mye rotskudd og stubbeskudd av syrin, trolig grunnet forsøkt redusert størrelse i 2018 (sammenligne figur 9 med figur 10 og 11). I år ble en av syrinbuskene helt fjernet og den andre betydelig redusert. Dette vil trolig føre til oppblomstring av syrin til neste år, og det vil være helt nødvendig med svært effektiv slått. Videre kan det være meget aktuelt å gjennomføre kontrollert brenning på et senere tidspunkt for å holde syrin vekk fra lokaliteten.

Det ble registrert mellom 800 og 900 skudd med dragehode, en betydelig økning fra kartleggingen i 2017.

Figur 5. Lokalitet 2 før slått. Mye krattoppslag og høyt voksende gress som skygger ut dragehode. Foto: Lea Hoch, 2019.

Figur 6. Lokalitet 2 før slått. Mye krattoppslag og høyt voksende gress som skygger ut dragehode. Foto: Lea Hoch, 2019.

Figur 7. Lokaltet 2 etter sen høstslått. Etter årets skjøtsel ligger det svært godt til rette for neste års blomstring for både dragehode og andre lys- og kalkkrevende arter forbundet til denne naturtypen. Foto: Lea Hoch, 2019.

Figur 8. Lokaltet 2 etter sen høstslått. Etter årets skjøtsel ligger det svært godt til rette for neste års blomstring for både dragehode og andre lys- og kalkkrevende arter forbundet til denne naturtypen. Foto: Lea Hoch, 2019.

Figur 9. Lokalitet 2 etter skjøtsel 2018. Fremmede arten syrin til høyre ble kraftig redusert. Foto: Anne-Sofie B. Strømme, 2018

Figur 10. Lokalitet 2 før årets skjøtsel. Kraftig vekst av den fremmede arten syrin som ble redusert i 2018. Svært mye rotskudd og stubbeskudd av syrinen. For å fjerne denne fra lokaliteten vil det kreve svært effektiv skjøtsel, brenning kan være et aktuelt alternativ for å begrense syrin. Foto: Lea Hoch, 2019.

Figur 11. Den ene syrin busken ble helt fjernet ved lokalitet 2. For å hindre stubbeskudd og rotskudd av syrin vil det kreve svært effektiv skjøtsel, brenning kan være aktuelt for å holde den helt vekk fra lokaliteten. Foto: Lea Hoch, 2019.

Videre arbeid:

Det anbefales på det sterkeste at skjøtselen ved gården By i Brumunddal videreføres i årene som kommer for å opprettholde de gode vekstvilkåra for dragehode. Blir ikke skjøtselen opprettholdt, kan individene med dragehode på sikt forsvinne fra disse lokalitetene. Skjøtselen i 2018 og 2019 har vært meget effektiv og vellykket, antall dragehode har økt betydelig fra kartleggingen i 2017. I 2019 ble det på lokalitet 2 registrert mellom 800 og 900 skudd av dragehode.

Det viktigste for å ivareta dragehode ved disse lokalitetene er å holde det lysåpent ved å redusere lauv- og krattoppslag. Det anbefales det å fortsette med slått og manuell rydding enten tidlig før blomstring eller på senhøsten etter blomstring. Ved sen slått ligger det svært godt til rette for neste års blomstring for både dragehode og andre lys- og kalkkrevende arter forbundet til denne naturtypen. Det bør også gjennomføres videre bekjempelse av svartelistearter, spesielt syrin på lokalitet 2 og større trær på lokalitet 1.

Det er svært viktig å opprettholde overvåkingen av antall dragehode på de to utvalgt lokalitetene for justering av type og mengde skjøtsel. Det bør også utarbeides enkle skjøtselsplaner for å ivareta at lokalitetene skjøttes enten av grunneier eller andre aktører.

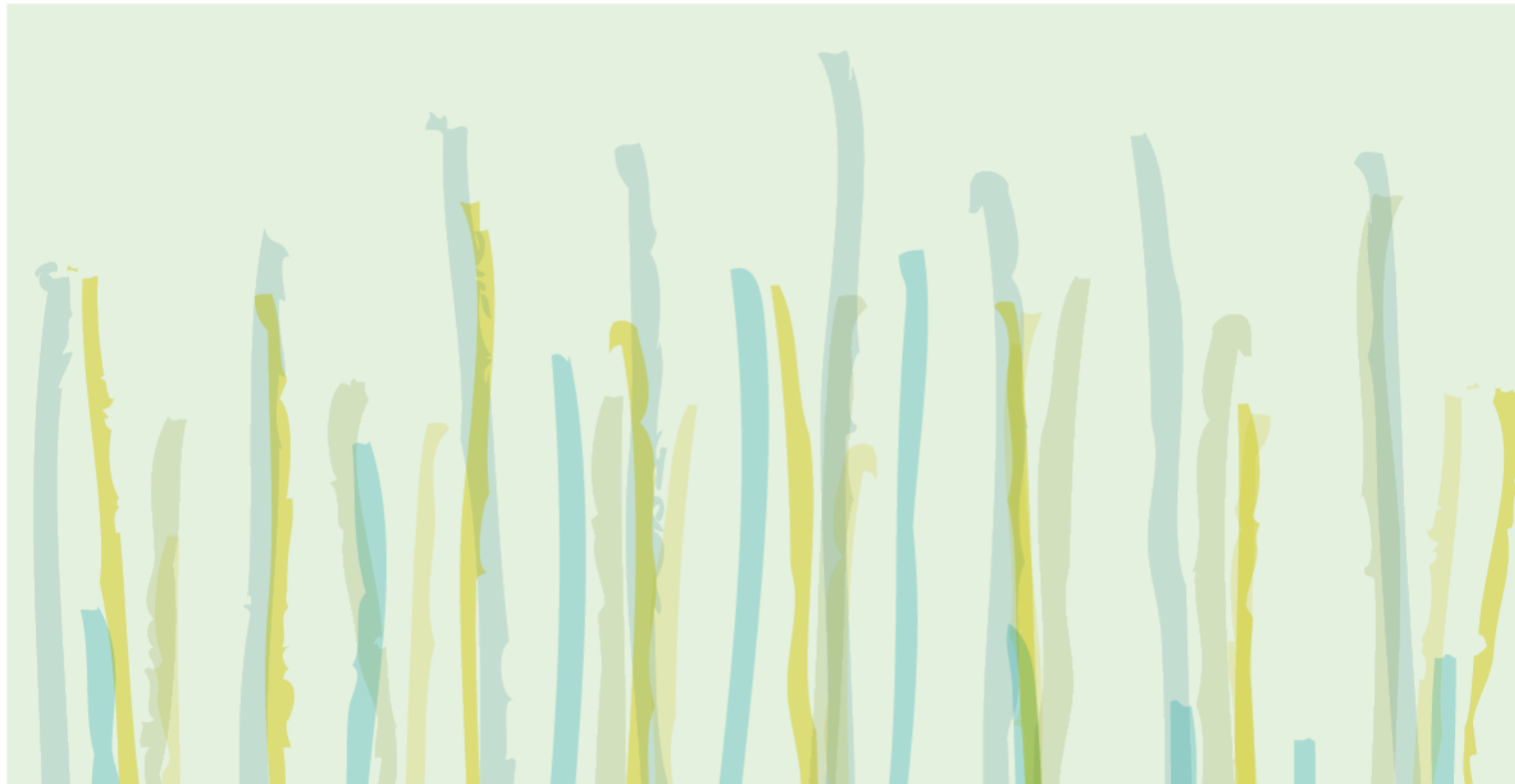
Videre kan det være meget aktuelt å gjennomføre kontrollert brenning på våren ved begge lokalitetene, enten utført av grunneier selv eller i samarbeid med brannvesenet. Det viktigste med brenning er at det gjøres på riktig tidspunkt og at det er nok plantemateriale til å ta fyr. Det er ikke sikkert det er nok plantemateriale på våren til å ta fyr etter effektiv høstslått året før, slik at brenning kan være aktuelt et år med tidligere slått. Brenning vil trolig begrense oppskudd av rosebusker, som tydelig har dominert hvert år, spesielt på lokalitet 2. Det vil også begrense rotskudd og stubbeskudd av den fremmede arten syrin etter forsøkt bekjempelse i 2018 og 2019.

Ifølge grunneier har begge lokalitetene vært brent med jevne mellom rom tidligere, slik at brenning kombinert med slått kan være gunstig skjøtsel. Brenning hvert 3-5 år kan være et meget effektiv skjøtselsregimet for å ivareta dragehode og andre kalkkrevende arter tilknyttet denne naturtypen.

Kilder:

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.

Larsen, B.H., Enzenberger, T., Høitomt, G., Ullring, U. 2013. *Kartlegging av dragehode i Nord-Aurdal, Vestre Slidre, Øystre Slidre og Vang kommuner i 2010-2012*. Miljøfagelig Utredning Rapport 2013-11. ISBN: 978-82-8138-641-9

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS (DNV) ble etablert som et aksjeselskap i 2008 og eies av kommunene Nordre Land og Søndre Land. DNV tilbyr en rekke miljøfaglige tjenester og har opparbeidet betydelig kompetanse innenfor naturrestaurering, skjøtsel og naturtypekartlegging. Selskapet jobber for at naturmangfoldet ivaretas og brukes på en bærekraftig måte, og formidler dette gjennom nyskapende naturveiledning. Du finner oss ved Dokkadeltaet naturreservat. Våtmarkssenteret har rullerende utstillinger og er åpent for besøkende i sommermånedene.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS PB 135, 2882 DOKKA Tel: +47 46 80 64 23 E-mail: post@dokkadeltaet.no www.dokkadeltaet.no

